

L'escriptora i periodista **Mercè Ibarz Ibarz** (Saidí, Baix Sinca, 1954) acaba d'aplegar en un nou volum, ***Tríptic de la terra*** (Anagrama), la crònica autobiogràfica *La terra retirada* i la novel·la *La palmera de blat*, publicades els anys 1993 i 1995 respectivament, amb un epíleg en forma de nou llibre titulat *Labor inacabada*, amb la qual formen un conjunt coherent sobre el món rural, la família i els canvis esdevinguts durant el segle XX al seu poble. Assagista i narradora, ha publicat els reculls de contes *A la ciutat en obres* i *Febre de carrer*, les novel·les *No parlis de mi quan me'n vagi* i *Vine com estàs*, l'assaig *L'amic de la Finca Roja* i la biografia *Rodoreda: exili i desig*, a més d'estudis sobre **Luis Buñuel**, a qui va dedicar la seva tesi doctoral, llegida a la Universitat Pompeu Fabra l'any 1997. Llicenciada en periodisme a la UAB, Ibarz ha estat professora a la Universitat Pompeu Fabra i treballat com periodista cultural a l'"Avui", 'Diari de Barcelona' o 'La Vanguardia', actualment col·labora a 'Vilaweb' i 'El País'.

L'escriptora Mercè Ibarz/Sergi Alcàzar

A la presentació de *Tríptic de la terra* es defineix com una "llauradora, de les lletres en el meu cas, una pagesa de l'escriptura, propietària del terreny: això compta".

Això és una cosa que veig després de trenta anys d'escriure. Què vol dir llaurar quan escrius? Pertanyo als escriptors pels quals cada paraula pot ser un roc a la frase. I, per tant, el primer que fas quan llaures és despedregar. Després hi ha d'altres derivades. Per exemple, estic parlant al llibre dels canvis que ha produït l'agricultura industrial i jo, sens dubte, no sóc una escriptora industrial. Ni tan sols professionalment penso que el periodisme sigui una forma d'escriptura industrial.

De fet, el seu periodisme no té res d'industrial.

Treballo com a periodista des de l'any 76 i he fet de tot. Una cosa és que hi hagi una empresa al darrere, però una altra cosa és la forma de treballar i el que s'entén per periodisme. Almenys el que jo entenc per a periodisme.

***La terra retirada* i *La palmera de blat* parlen d'un moment de transformació d'una pagesia ancestral a l'agricultura mecanitzada i al canvi en els cultius. El pas del llaurador a l'agricultor i d'aquí a l'empresari.**

Surto de Saidí l'any 1968, un any carregat de simbolisme i canvis a tot arreu. Tenia 14 anys i s'estava fent el canvi del cereal a la fruita. I què vol dir la mecanització? Volia dir grans inversions que algunes famílies no van poder fer.

Als dos textos es veu el xoc entre una generació que ha llaurat amb cavalleries i una nova generació que ja és la del tractor.

No ho vaig viure com un xoc ni ho presento així. És senzillament un fet. Un fet que no és pas tan lluny en la memòria. Tinc seixanta-sis anys i recordo perfectament de viure amb animals a casa. Potser ho recordo més perquè ho he escrit. Però no és un xoc, sinó que m'ha interessat veure com canvien les coses i com aquests canvis afecten la vida de les persones.

No té la sensació que els canvis van ser vertiginosos al segle XX?

Converses sobre això n'he sentit tantes a la meva família! He tingut a la meva disposició bons narradors orals, com la mare i el tio Julio, o gairebé assagistes, com el pare. El meu tio deia que la nostra vida havia canviat, però que no era res com els canvis que havia vist la seva generació. Això pot fer pensar, almenys en el cas agrícola, que no parlem d'una terra des del punt de vista atàvic i tel·lúric, sinó d'una terra completament viva. Aquests canvis tan forts s'han viscut al món industrial: les reconversions industrials a la mineria, al tèxtil, a tots els sectors que gairebé han desaparegut. I tot són canvis enormes en cinquanta anys.

Per contra, hi ha coses que ens semblen eternes, però, de fet, són molt recents. Com la fruita a la zona del Segrià i el Baix Cinca.

Sembla que el Paradís ja es va fer així, però no. És un canvi que he viscut. Cal dir que m'he centrat en un micromón que és Saidí. I a Saidí no faig periodisme. No vaig preguntant coses a la gent. Moltes coses dels darrers temps no els he conegut perquè el meu germà no s'ha mogut, una vegada abandonat el cereal i passat a la fruita, s'ha dedicat sempre a la fruita. Però la fruita ha canviat. El préssec de vinya fa anys que no existeix. Ara es cultiven altres varietats. Però d'altres pagesos cultiven maduixes o kiwis. Una vegada t'adaptes al que el mercat mana, doncs el mercat mana, efectivament. Al llibre això és un fil que hi és i es podria seguir, però és que parlem d'alimentació, parlem de la terra, del planeta... Saidí és una comunitat petita on passa el món. Tot el que pot passar en una societat passa en un poble. L'arribada de la immigració, per exemple. Si ens n'hem adonat ara fa quatre dies, és el nostre problema, però a Saidí fa temps que en saben d'aquest tema. O el tema de les drogues. Les discoteques que parlo al llibre han tancat totes, per exemple.

Pertanyo als escriptors pels quals cada paraula pot ser un roc a la frase

Foto: Sergi Alcàzar

Fa gairebé trenta anys va escriure sobre aquesta transformació de la vida col·lectiva a través d'un gènere molt semblant a la

crònica de no-ficció, a *La terra retirada*, i des de la ficció estricta, a *La palmera de blat*. Posats ara de costat veus els diàlegs entre tots dos textos.

Estic molt contenta d'aquest llibre i estic molt agraïda a la Isabel Obiols que em fes la proposta perquè efectivament en resulta un llibre nou. Perquè hi ha una tercera part, escrita al cap de trenta anys, *Labor inacabada*, i perquè el fet de poder llegir *La terra retirada*, continuar amb *La palmera de blat* i acabar amb *La labor inacabada*, canvia els llibres.

Trobo que és un diàleg molt enriquidor poder llegir-los seguits, veient les relacions i els mecanismes de cadascun. Una crònica i una obra de ficció, que sovint no cal llegir pensant què és veritat i què no. A totes dues hi ha accidents amb tractors, hi ha relacions familiars, personatges potents. Fins i tot, a *Labor inacabada* dona algunes claus, com qui li va inspirar un personatge determinat.

Trobo que això és el millor. Sempre hi ha el lector curiós que vol saber què és cert de cada cosa... Però, en la lectura mana el lector!

D'on surt la idea?

Quan la Isabel Obiols estava a La Magrana ja n'havíem parlat de rescatar aquests llibres d'una altra manera, però va passar el temps i no ho vam fer. Les coses sovint passen quan han de passar. Llavors li vaig dir que em semblava que voldria acompanyar aquests dos llibres. I és quan vaig escriure *Labor inacabada*. La vaig avisar que si no em sortia ho deixaria estar, perquè creia que havia escrit molt sobre Saidí –tant en aquests llibres com en d'altres– i potser ja n'hi havia prou. Per tant, tornar-hi, com pensava que valia la pena pensant en el llibre que podia resultar, no era tan senzill. La podíem encertar o no.

L'àvia diu que de la guerra no se'n sabrà mai res. Quina presència té la guerra en els seus llibres?

De la guerra en parlo, sobretot, a *Vine com estàs*. A Saidí la guerra va ser molt dura, està al costat del Front de Lleida i del Front d'Aragó...

Però, hem de tenir en compte que el món que vols explicar sovint està contingut en un sol lloc.

Hi ha un moment que diu que la televisió va uniformitzar el món rural a la manera del món urbà. Com va afectar això a la llengua?

Has de pensar, de tota manera, que la Franja fins fa quatre dies era el lloc del domini lingüístic on més es parlava l'idioma. És a dir, que en proporció és on més el parla a la feina, al carrer, a les botigues, etc. A més, al ser un territori de frontera hi ha molts matrimonis mixtos i en aquests casos mai ningú deixava de parlar la seva llengua. Tot això deu haver anat variant, però al món rural passa el mateix que a tot arreu. Saidí duplica la seva població a l'estiu amb els temporers i alguns d'aquests migrants s'han quedat.

El cinema va tenir una importància cabdal per la seva generació.

Per a mi, com a narradora, sens dubte. Tot sovint penso que el meu sentit narratiu o narrador prové de dues fonts: de la narració oral que he sentit des de petita i fins que es van morir la meva mare i el seu germà, i del cinema. A casa tothom llegia, ho explico a *La terra retirada*. Ja es llegia i, fins i tot, abans de marxar a estudiar a Lleida ja hi havia biblioteca al poble. Però, sincerament, crec que el sentit de la narració em ve d'aquestes dues influències. El cinema, a més, inclou la fotografia, la música, el moviment, el teatre... És l'art total.

Les noves formes de treballar provocades per les màquines, també van canviar la manera de relacionar-se entre els joves.

No voldria donar-li un to massa sociològic, però és cert que en discoteques com la Florida de Fraga, en un lloc de confluència entre dues comarques treballadores i riques, els joves feien el que han fet sempre: parlar i trobar-se. Les dones també. Els homes joves necessiten saber com van les màquines i els adobs. Ni els pagesos ni ningú no naixem amb un manual d'instruccions, però aquests canvis que menaven cap a una agricultura industrial comportaven que la terra no es podia deixar en guaret i que recuperés la seva pròpia saó, sinó que hi havia fertilitzants, adobs industrials, etc. I aquests productes venien en anglès. Per tant, s'havia de compartir la pràctica, que és el

que ha fet sempre el pagès. I les noies s'intercanviaven informació sobre temes tan clau com els anticonceptius. Ara tot això ha anat passant cap als grans festivals, com el Monegros Desert Festival.

A *La palmera de blat*, la mare d'Irene compara l'avi amb un arbre. Un avi que havia vist arrancar els arbres i que en arribar als 100 anys decideix que ja en tenia prou i es mor de manera natural.

Això ho he viscut. El meu avi Agustinet, Andreu al llibre, va decidir plegar. Retirar-se, com la terra.

Als llibres hi ha morts tràgiques dins la família que provoquen reaccions molt doloroses, al seu torn.

És que he viscut la mort voltant la família des que tinc cinc anys, quan va morir caçant el germà del meu pare. Però el més dramàtic són les morts amb el tractor, que se'n parla molt poc i són moltes.

He viscut la mort voltant la família des que tinc cinc anys

El que va donar possibilitats de prosperar, els mata.

És general. Cada avenç que hi ha, comporta unes responsabilitats i unes conseqüències sovint dramàtiques. El meu pare sempre deia que hi havia més morts en accidents de trànsit a les carreteres europees que morts hi havia hagut a la Segona Guerra Mundial.

El paper de les dones en el món del qual parles configura gairebé un matriarcat.

El món rural està basat en un patriarcat que està sostingut pel matriarcat. Un matriarcat a la disposició de mantenir el patriarcat. És una manera de dir que no se'ls ha reconegut prou, ni gaire, ni gens.. Tot i que els homes, almenys que he conegut, n'eren plenament conscients. Si encara és així ara en tantíssimes famílies on sembla que a la dona li toca ser l'eix de l'estructura emocional, imagina't en les societats anteriors quan la gent hi vivia tanta gent. Ser la responsable de l'estructura emocional de la família és una tasca molt pesada.

A *Labor inacabada* ret homenatge a figures femenines inspiradores, com la mare, doña Pepita i la tia Carmeta.

Aquestes influències les veus amb el pas dels anys. Elles són el meu pal de paller. En el cas de la mare, com el pare, és un punt d'inflexió important en la vida, però doña Pepita, com explico, va ser una persona que em va ensenyar una sèrie de coses. Que en reconec un mestratge. A la tia Carmeta encara m'agradaria més assemblar-m'hi. Ser més pacient i discreta, com era ella. Però totes tres són dones que em venen al cap en situacions concretes. Què faria la mare? Què faria la tia? Què faria doña Pepita?

De quina manera va influir ser de Saidí perquè fes la tesi sobre *Tierra sin pan*, de Luis Buñuel?

En principi no. Volia estudiar el cinema documental i vaig fer cas als estudiosos americans que recomanaven estudiar el que pots veure. Ara potser és més fàcil, però quan jo vaig començar a interessar-me per aquest cinema històric, es tractava bàsicament d'un cinema llegit. Els vaig fer cas i em vaig centrar en Buñuel, que és una referència per a mi des de molts punts de vista. Després t'adones que parlant de *Tierra sin pan* estàs parlant, de nou, d'aquest concepte de terra que travessa la meva obra. La vida és una muntadora cinematogràfica o narrativa que va fent sola. No sempre és necessari, almenys en la meva forma de treballar i en la de molts altres escriptors, partir de coses prèvies, sinó veure què trobes en el mateix procés de treball. El meu pare està a les notes de la tesi, perquè aprofitant el centenari de Buñuel vaig portar la pel·lícula a Saidí, i em va dir, filla, això també es feia aquí. Això em va refermar la meva hipòtesi que *Tierra sin pan* no parla només de Las Hurdes, sinó que és una metàfora de l'Espanya de l'any 1933. Tornant a la pregunta, efectivament t'adones que has anat a parar a diverses coses que tenen a veure amb el teu propi món originari.

Quan el meu pare va veure *Tierra sin pan*, de Buñuel, em va dir que allò també es feia a Saidí

S'ha dedicat molts anys al periodisme cultural i ara escriu articles a 'Vilaweb' i 'El País'. Com es relaciona en la seva obra el

periodisme i la literatura? Creu que el periodisme també és literatura?

Faig de periodista cultural des de 1981 i d'articulista, menys. No tinc gaire tirada en periodisme a l'opinió, crec, com el poeta, que no en tinc, d'opinió, que només tinc nervis... que reaccionen i em fan escriure. És un espai interessant perquè és fix d'espai i de publicació, tries el tema i el titular, però per mi és l'espai d'auscultar la vida en tant que crítica cultural, i en aquest sentit sovint els meus articles són cròniques i fins reportatges. No trobo que el periodisme i la literatura siguin la mateixa cosa, i potser ara menys que mai, a parer meu hi ha massa opinió i poca informació, sobretot informació fiable. El periodisme ha d'estar ben escrit i tenir voluntat d'estil, és clar que sí, però això no el converteix en literatura ni al meu entendre li cal, el periodisme té autonomia pròpia. La gran diferència que hi veig, almenys tal com miro de practicar una cosa i l'altra, és la jerarquia del gènere en què escrius: tots els gèneres de l'escriptura es poden combinar i, avui, fins s'han de combinar, en tot; però has de respectar el gènere primer d'allò que escrius: periodisme, ficció, assaig, prosa poètica i poesia, investigació acadèmica, teatre... En periodisme, escriure per al lector, que és un lector educat i interessat, molt més del que ens pensem, és la guia primera.

M'agradaria parlar, per acabar, dels seus projectes. Sabem que està enllestint un llibre sobre Mercè Rodoreda, una escriptora sobre la qual ha escrit des de fa dècades.

Rodoreda paisatges, amb la fotògrafa Carme Esteve i disseny d'Edicions de l'Eixample, editat per l'IEC i la Fundació Mercè Rodoreda, entrarà aviat a impremta. Un treball de dos anys llargs, un viatge pels llocs i paisatges vitals de Mercè Rodoreda, alguns inèdits en imatges fins ara. Una bona ocasió de conèixer una mica més l'autora i, també, d'interpretar millor algunes obres rodoredianes quan la rellegeixo.

El periodisme ha d'estar ben escrit i tenir voluntat d'estil, és clar que sí, però això no el converteix en literatura

Foto: Sergi Alcàzar